

ג. שחטו המזיק – בא הניזק וגובה מבשרו (ומכרו את השור – מכל מקום). ואולם אם שחט קודם שעמד בדין – מה שעשה עשוי לענין זה שהפחת שפחתו מיתה אין המזיק משלמו [כדין המזיק שעבודו של חברו, שפטור].

א. לדעת הראשונים שלרבי עקיבא הוחלט קודם גמר דין, אם שחטו המזיק – חייב כדין מזיק שותפות חברו (עפ"י ראב"ד, רמב"ן להלן, מאירי).

ב. גם לדידן שאין אנו מגבים הנזק בדין, כיון שאם תפס אין מוציאים ממנו – חייב המזיק לשלם אם שחטו (טור חו"מ תו. וע"ע בהגהות חת"ס ובחור"א ג, כ).

ג. יש פוסקים להלכה שחייב לשלם משום מזיק שעבודו של חברו (עפ"י או"ז רא"ש וטור. וכן דעת התוס' בכ"מ (ע' יש"ש אות יח). ובלח"מ (ה, ת) תמה על הרמב"ם שלא פירש כן, והלא פסק שהשורף שטרותיו של חברו חייב). וכן אם הבריח השור – דנים דינא דגרמי וחייב (נמו"י בסוף הפרק). ואין הדבר מוסכם (ע' מאירי).

ולדברי הכל אסור לכתחילה להזיק שעבודו של חברו (וכן מפורש בשיטמ"ק מ: מהרא"ש. וכ"ה בתרומת הדרשן (שו) בפירוש דברי התוס' שם).

ד. מת השור – הפסיד הניזק אפילו לרבי ישמעאל (פסקי הרי"ד; יש"ש להלן יח).

ד. קדמו בעלי חובות וגבו, בין שחב להם עד שלא הזיק בין שהזיק עד שלא חב – לא עשו ולא כלום, לפי שאין משתלם אלא מגופו. [ואעפ"י שננקוט בעל חוב מאוחר שקדם וגבה – מה שגבה גבה, כאן שונה שגוף השור משועבד לניזק יותר משמשועבד לבע"ח (תוס') שהרי גם אם היה ברשות הבע"ח כשנגח, היה הניזק משתלם ממנו].

יש מי שכתב שאם היה משועבד לבע"ח מטלטליו אגב קרקע, אם קדמו בעלי חובות – הם קודמים לגבות מהשור ואין הניזק מוציא מהם (רי"א ז). ויש אומרים רק באפותיקי מפורש שאין יכול לגבות ממקום אחר. ודוקא שקדמו בע"ח, אבל אם קדם הנזק – מוציאים מהם, שבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה (טוחו"מ תו).

ה. בשור המועד, מכרו ונתנו והקדישו המזיק, או ששחטו, בין קודם שעמד בדין בין לאחר שעמד – מה שעשה עשוי. קדמו בעלי חובות והגבה להם, בין חב עד שלא הזיק בין שהזיק עד שלא חב – מה שעשה עשוי, לפי שאין משתלם אלא מן העליה. הניזק שמכר או הקדיש – לא עשה כלום.

דף לד

עב. שור שנגח שור אחר, מה דין התשלומין באופנים הבאים?

א. השור הניזק שבח או כחש לאחר הנזק.

ב. השור המזיק שבח או כחש.

ג. הנבלה פחתה או השביחה.

א. שור שנגח שור אחר, ושבח הניזק לאחר הנזק, אפילו שבח מאליו – חייב המזיק לשלם כפי נזקו בשעה שהזיק [ואינו נפטר בטענת מה הפסדתיך, הואיל ויש לומר אלמלא הזיקו היה משביח יותר. ומאידך אין למזיק תביעה על מניעת שבח-יתר כתוצאה מהנזק. ערש"י ותוס' ורי"א ז].

אם השבח נסבב בעטיו של הנזק, דמי השבח מנוכחים מחיוב התשלומין, וכמו שאמרו בסוגיא לענין נבלה שהשביחה לרבי יהודה (עפ"י סמ"ע. ועט"ז, חזו"א יד, ה, אג"מ חו"מ ח"א לו).
 כחש – נותן לו כשעת העמדה בדין (כלומר חייב לשלם הכחש). ופירש רב אשי שכחש מחמת מכה, מפני שאומר לו: 'קרן שורך קבורה בו, בשורי'. אבל כחש מחמת מלאכה – פטור מלשלם הכחש.
 כחש מהעמדה בדין ואילך – הכחש של שניהם אפילו לרבי ישמעאל, שהרי הם עתה שותפים בשור (עפ"י ראב"ד. לכאורה מדובר שיכול היה למכרו, אבל בלא"ה הלא לא נסתים הנזק עדיין).

ב. שור תם שנגח, אעפ"י שמשתלם מגופו, לדברי רבי ישמעאל אין מתחשבים בשבח או בכחש של המזיק לאחר הנזק שהרי 'בעל חוב' הוא ודמים הוא שנושה בו. ולדברי רבי עקיבא הרי זה כשור השותפים ששבח או כחש לשניהם [כל אחד כפי חלקו]. ואם פיטמו בעליו – השבח של המפטם.

א. מדובר שאין השבח יתר על היציאה, שאם כן – זוכה גם הנזיק במותר השבח, אלא שהמזיק נוטל יציאותיו וכן נוטל מהנזיק מה שאדם רוצה ליתן למפטם לפטם (עפ"י תוס'). וי"א שנוטל המזיק את כל השבח מפני שאין זה כשותפים דעלמא שהמפטם מפטם עבור שניהם (עראב"ד ורשב"א).

ב. מדברי הרמב"ם (ו, יב) נראה שאין הנזיק גובה דמי חצי נזק כנגד דמי הפיטום [כשהשור אינו שוה כדי חצי הנזק], שלא הוחלט השור להיות כשלו אלא בשעת העמדה בדין למפרע (עפ"י זכר יצחק סב; או"ש שם).

ג. פחת נבלה – לניזוק, מפני שהנבלה שלו. (והמת יהיה לו – מלמד שהבעלים מטפלים בנבלה (י:). וכן הדין בשור תם; מנכים הנבלה מדמי הנזק כפי מה שהיתה שוה בשעת הנזק. ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצו – פחת שפחתו מיתה מחצין בחי).

שבח נבלה, פירשו שלדברי רבי מאיר השבח שייך לניזוק, ולדברי רבי יהודה, התורה הקילה על המזיק ששבח נבלה שייך למזיק כלניזוק (ומכרו.. וגם את המת יחצו – זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת).

א. הלכה כרבי יהודה (רא"ש).

יש אומרים שהיא קולא מיוחדת לשור תם (וכ"מ מרש"י. חזו"א). ואולם מדברי הרמב"ם (ו, ח) והשו"ע (תג, ב) נראה שהוא הדין במועד (ע' יש"ש ודרישה).

ב. בשיעור השבח, נראה מדברי כמה ראשונים שחצי מהשבח מתנכה מתשלומיו. ואולם ברמב"ם (ו, י) נראה שזוכה המזיק [בשור תם] ברביע (ע' יש"ש פרישה וסמ"ע תב).

ג. אם הנבלה התייקרה מחמת התייקרות השוורים בכלל, כך שגם בלא הנזק היה הנזיק משביח – יש אומרים שאין המזיק זוכה בשבח (עפ"י). ובחזו"א (יד, ה) נסתפק בדבר.

הכל מודים שלא יתכן שיהא התם חמור בחישוב תשלומיו מהמועד. וכן לעולם לא ישלם התם יותר מחצי נזק. [שלכן כשהשור המזיק שוה הרבה או שהנזק מועט, אי אפשר לקיים בו המקרא ומכרו את השור החי וגו'. וכן כשהשור המזיק שוה מעט, נוטל את כולו בדמי חצי נזק, כדתנן 'נוטל את השור' ואין חוצים את כספו].

וכן מוסכם שלעולם אין המזיק נוטל אלא משלם [שלכן אם השביחה הנבלה הרבה, אעפ"י שלא הופסד הנזיק כלום – אין המזיק זוכה בשבח].

ובאופן זה יש אומרים שפטור מלשלם מכל וכל, כיון שהלה לא הופסד כלום (ע' יש"ש פנ"י ועוד). ויש אומרים שבאופן זה אינו זוכה בשבח כלל, ומשלם כל חצי הנזק (ע' מאירי ושיטמ"ק בשם רא"ה). וי"א שתופסים בזה פשוטו של מקרא שנוטל כל אחד חצי החי וחצי המת, אלא שהמזיק משלם מחלקו חצי הנזק, לקיים 'שלם ישלם' (עפ"י ראב"ד). ויש אומרים שמשלם לו קימעה (ע' במאירי. ובפנ"י דחה סברא זו).

וכן הכל מודים שדמי הנבלה מתקזזים בעיקר הנזק, כגון שנגח שור שוה מאתים והנבלה חמישים – משלם חצי מההפרש, שבעים וחמשה. ואם השור המזיק שוה פחות משבעים וחמשה, אינו משלם אלא כשוויו, ששור תם משתלם מגופו.

דפים לד – לה

עג. אלו חיובים קיימים בשור המזיק ולא באדם; באדם ולא בשור?

יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו: שור שחבל באביו ובאמו, או שהדליק את הגדיש בשבת – חייב. והוא פטור, מפני שמתחייב בנפשו.

[מבואר בגמרא שיש להעמיד מעשה שורו ומעשה עצמו באופן אחד; לרבי אבהו – במדליק שלא צורך, בדומה לשור שהדליק, ואעפ"כ חייב מיתה. ולרבי יוחנן – באופן שצריך לאפר, ורק אז חייב מיתה ופטור מממון. ואף בשור אתה מוצא אופן כזה, ששרף הגדיש בשביל האפר לצורך מכה שעל גבו].

לפרש"י והראב"ד, לרבא פטור האדם מממון אף באופן שאינו מתכוין לאפר שפטור ממיתה. והתוס' חולקים. וכן דעת הרא"ש והרא"ה והר"י ישעיה בשיטמ"ק.

חייב על מעשה עצמו ופטור על מעשה שורו: הוא שבייש חייב דמי בושת. שורו שבייש פטור. [וכן לענין תשלומי צער ריפוי ושבת, ודמי ולדות כדלקמן פו. וע' להלן מב]. הוא שסימא את עין עבדו והפיל את שנו – חייב (לשחררו). שורו שסימא והפיל – פטור.

דין המקלקל בחובל ומבעיר – נתבאר בשבת קו.

דף לה

עד. שור שהיה רודף אחר שור אחר והזוק השני ואין ידוע ממה הזוק. וכן שני שוורים שהיו רודפים ואין ידוע מי הזיק – מה הדין?

שור שהיה רודף אחר שור אחר והזוק; זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה – המוציא מחברו עליו הראיה. וכן שני שוורים שהיו רודפים אחר אחד וכל אחד אומר שורך הזיק – שניהם פטורים. מדברי הרמב"ם והשו"ע משמע שאפילו בשור מועד שרדף, והניזק ברי והמזיק שמא – פטור (וכן נראה ממש"כ בנמו"י שאף שרגלים לדבר שהשור הזיק – פטור). ודעת רש"ל (יש"ש לג) לחייב באופן זה. והשו"ע (ת סק"א) דחה דבריו.

כן שנינו במשנה. ואמר רבי חייא בר אבא, זאת אומרת חלוקים עליו חבריו על סומכוס, כי לדעתו יחלוקו כאשר התובע (– הניזק) ברי, ואעפ"י שגם הנתבע ברי (בכגון זה שאף בלא טענותם יש ספק לבית דין. תוס'). ויש אמוראים הסוברים שמודה סומכוס בברי וברי שהמוציא מחברו עליו הראיה (כן נראה דעת רב פפא. וכן דעת רבא בב"מ ק. ובר"ח כאן משמע שכן היא מסקנת הסוגיא).